

Doorstroming en oriëntering

Wat?

De school wil aan alle leerlingen de kans bieden op een succesvolle loopbaan. Succesvol zijn in het onderwijs betekent dat de leerling, bij voorkeur op de leeftijd van 18 jaar, het leerplichtonderwijs afsluit met een volwaardig diploma of attest. Het houdt in dat op dat moment het basispakket aan vaardigheden, kennis en attitudes, zoals beschreven in de eindtermen of ontwikkelingsdoelen, verworven zijn. De leerling kreeg de kans om zich maximaal te ontplooiën. Hij koos een richting gekozen die het best bij zijn interesses, behoeften en mogelijkheden aansluit.

Voor bepaalde groepen leerlingen is een succesvolle schoolloopbaan minder evident dan voor andere: de bagage aan vaardigheden, interesses, waarden en ambities die ze van thuis meekrijgen komt niet tegemoet aan de verwachtingen en vereisten van de school. Zeer vaak heeft dit te maken met de laaggeschooldheid van de ouders en de daarmee samenhangende socio-economische situatie.

Als de school gelijke kansen wil bieden aan alle leerlingen, zal ze met deze realiteit rekening moeten houden en haar methoden, zienswijzen en praktijken aanpassen, zodat ze het verschil in bagage van de 'kwetsbare' leerlingen compenseert.

Hoe? Een onderwijsaanpak die problemen voorkomt

Een school die gelijke kansen wil scheppen maakt werk van de afstemming van haar basisaanpak op alle leerlingen. Op die manier worden leerproblemen voorkomen. Het remediëren van leerproblemen bij individuele leerlingen heeft in een goed beleid zeker een plaats, maar de school mag haar beleid niet tot remediëring beperken en er pas toe overgaan als ondanks alle voorzorgen problemen toch de kop opsteken.

De leeromgeving die in de klas wordt gecreëerd moet zo krachtig zijn dat ze ook bij de kwetsbare leerlingen de zin doet ontstaan om te leren en daarvoor de nodige actieve mentale inspanning te leveren. Basisvoorwaarden daarvoor zijn o.m. de herkenbaarheid en werkelijkheidsnabijheid van de inhoud en de uitdaging die uitgaat van de manier waarop die inhoud wordt aangebracht. Organisatievormen die interactie en coöperatie tussen de leerlingen vereisen en/of een beroep doen op zelfsturing – contractwerk, projectwerk, hoekenwerk – maken de betrokkenheid van de leerling nog sterker. Bovendien dragen ze bij tot een bevordering van het competentiegevoel en tot een positief zelfbeeld. De rol die de leerkracht opneemt is die van begeleider en coach, die goede leeropdrachten selecteert en de leerlingen motiveert tot het uitvoeren ervan. Hij/zij zorgt voor een goede organisatie van de leeractiviteiten, volgt de leerprocessen van leerlingen van nabij en ondersteunt indien nodig. Hij scheidt een klimaat waarin de leerlingen zich goed, veilig en gestimuleerd voelen.

Hoe? Breed evalueren komt doorstroming en oriëntering ten goede

In een preventieve onderwijsaanpak is het systematisch evalueren van de leerervaringen en leerprestaties van de leerlingen zeer belangrijk. Het verhoogt de kans dat snel en efficiënt kan worden ingegrepen en bijgestuurd als het leerproces niet succesvol verloopt. Dat evaluatie gericht is op een betere afstemming van het onderwijs op de noden van de leerling en niet wordt gebruikt als selectiemiddel is heel fundamenteel in een gelijke-kansenbeleid. Even fundamenteel is dat de evaluatie die wordt opgezet niet leidt tot onderschatting van leerlingen, doordat ze kennis of vaardigheden vereist die niet op school zijn aangeboden of ontwikkeld, maar toch als aanwezig worden verondersteld. Evaluatie moet in de eerste plaats in kaart brengen wat de leerlingen wel kan, wat de leerlingen in zijn/haar mars heeft, eerder dan wat de leerling niet kan en fout doet.

Omdat heel wat factoren van emotionele, cognitieve, motivationele aard het leerproces en de leerprestaties van de leerling beïnvloeden, moet de evaluatie voldoende breed zijn, en dus ook peilen naar aspecten als welbevinden en betrokkenheid en moet een breed gamma van evaluatievormen (o.m. ook observatie en zelfevaluatie) worden ingezet.

Op momenten van advisering en beslissing rond de verdere schoolloopbaan van de leerling, levert brede evaluatie cruciale informatie op: er kan dan immers worden gewerkt vanuit een 'totaalbeeld' op de leerling. Er kan rekening worden gehouden met gegevens over de competenties, de voorkeuren, de motivaties en de beperkingen van de leerling, en niet alleen met scores op toetsen voor bepaalde vakken, om de meest aangewezen studiekeuze voor de leerling in samenspraak te bepalen.

Hoe? Hoge verwachtingen stellen

Zorg voor de kwetsbare leerling mag in geen geval leiden tot aanpassing van het onderwijsaanbod en verlaging van de eindtermen of ontwikkelingsdoelen. Eindtermen en ontwikkelingsdoelen beschrijven het minimumpakket aan vaardigheden, kennis en attitudes die mensen nodig hebben om zich in de volgende fase van het leven in verdere opleiding, op de werkplek, in de maatschappij als geheel maximaal te ontplooiën, verder te kunnen leren, en zelfredzaam te zijn. De eindtermen en ontwikkelingsdoelen zijn dus cruciale richtingaanwijzers die de school moet volgen om al haar leerlingen bij de eindmeet te brengen. Voor het voeren van een gelijkekansenbeleid is het voor de school dan ook erg belangrijk een goed zicht te krijgen op het minimumpakket dat door iedereen moet worden gehaald, zodat ze er niet op beknipt. Die oefening stelt haar tegelijk ook in staat om de extra's die leerplannen en leerboeken vaak aan het basispakket aanbrengen op te sporen en als 'niet-basis' te behandelen.

Kwetsbare leerlingen moeten steeds weer het signaal krijgen dat de verwachtingen ook voor hen bij die eindmeet liggen en dat de leerkracht blijft geloven in hun mogelijkheden om zich verder te ontwikkelen. Bovendien moet, uitgaande van de interesses en het potentieel van de individuele

leerling, naar een positieve keuze worden gezocht. Geen enkele studierichting is minderwaardig aan een andere; er moet dus bewust worden gezocht naar de studierichting die het best aansluit bij de sterktes en voorkeuren van de leerling, naar de richting die maximale ontplooiingsmogelijkheden biedt.

Hoe? Keuzevaardigheden en gelijke kansen

Wie gelijke onderwijskansen wil scheppen, moet alle leerlingen en hun omgeving de middelen en verantwoordelijkheid in handen geven om doordachte beslissingen te nemen op scharnier- en keuzemomenten.

Voor kwetsbare leerlingen moet de school bewust omgaan met mogelijke negatieve verwachtingen over hun slaagkansen. Verder moet ze ervoor zorgen dat ook de kwetsbare leerlingen een positief zelfbeeld ontwikkelen, gekoppeld aan een realistische kijk op zichzelf. We noemen dit 'zelfconceptverheldering'. Daarnaast moet ze ook actief werk maken van de horizonverruiming van de leerlingen, zodat deze met een breed perspectief en zonder vooroordelen naar onze samenleving leren kijken en handelende personen of 'actoren' worden in het zoeken van informatie over studiemogelijkheden en arbeidsperspectieven. Tenslotte moet de school de vaardigheid van de leerling ontwikkelen om de eigen loopbaanplanning en -sturing mee in handen te nemen, en om, in interactie met anderen, op een weloverwogen manier te kunnen kiezen en beslissen.

Die doelstellingen kan de school moeilijk realiseren als er slechts op welbepaalde momenten, bijvoorbeeld in een scharnierjaar, aan wordt gewerkt. De vaardigheden die de leerling moet ontwikkelen, dienen systematisch aandacht te krijgen door in diverse lesactiviteiten gerichte inhoud aan te bieden of bepaalde werkvormen te hanteren. Werken met keuzemogelijkheden is aan te raden.

Hoe? Alle ouders betrekken

Dat ouders hun kinderen kunnen ondersteunen en aanmoedigen bij het leveren van leerinspanningen staat buiten kijf. Dat ze mee moeten beslissen over de toekomst van hun kinderen staat eveneens buiten kijf. Ouders van kwetsbare leerlingen bevinden zich echter zelf vaak in een kwetsbare situatie en/of zijn zelf gekwetst uit hun eigen onderwijsloopbaan gekomen. Vaak hebben ze andere opvattingen over opvoeding en onderwijs dan de school of zijn ze niet vertrouwd met de verwachtingen die de school van hen heeft. Met dit gegeven moet de school rekening houden als ze met de ouders in interactie gaat over de schoolloopbaan van hun kinderen.

Het betekent in de eerste plaats dat de school alles in het werk stelt om ook de kwetsbare ouders binnen de schoolpoort te onthalen. Om daarin te slagen dient ze alle denkbare drempels weg te nemen en zo de school voor hen 'bereikbaar' maken. Ze moet anderzijds ook de inbreng van de ouders ernstig nemen: ouders moeten niet uitsluitend informatie in ontvangst nemen, zij moeten ook hun informatie kunnen bieden, hun kijk, hun ervaringen en hun inzichten kunnen inbrengen

en mee beslissingen nemen over het bevorderen van de onderwijskansen van hun kind.

Het betekent verder ook dat de school niet zonder meer van de ouders mag verwachten dat ze de nodige kennis, vaardigheden en middelen in huis hebben om zelf een actieve rol op te nemen in het bevorderen van de onderwijskansen van hun kind door bijvoorbeeld huiswerk te begeleiden en lessen te overhoren. Als de school het succes van leerlingen te sterk laat bepalen door inhoudelijke ondersteuning vanwege hun ouders, komt ongelijkheid langs een achterdeur terug binnensluipen.

